

Karl Kautsky: Slaverna och revolutionen

[När denna artikel publicerades (den kom ursprungligen ut i Iskra nr 18, 10 mars 1902) betraktades Karl Kautsky som en framträdande talesman för den marxistiska "ortodoxin" i Västeuropa. Hans artikel om de slaviska folkens revolutionära möjligheter ger ett viktigt sammanhang för de dokument som översatts till denna bok. Under de två föregående decennierna hade de ryska marxisterna kämpat mot arvet från narodnikerna och deras användning av revolutionär terrorism. Enligt narodnikernas uppfattning var Ryssland ett undantag från utvecklingen i Västeuropa, och skulle upprätta ett socialistiskt samhälle på grundval av byakommunerna, med dess traditionella gemensamma jordäggande och periodvis återkommande omfördelning utifrån behov och arbetsförmåga. Men precis när de ryska marxisterna äntligen rörde sig i riktning mot att formellt organisera ett parti, med ett synbarligen sammanhängande socialdemokratiskt program som till största delen skrivits av G V Plechanov och V I Lenin, så var det ingen mindre än Kautsky som återopade den hjältemodiga narodniska traditionen för att peka på Ryssland revolutionära möjligheter.]

Förespråkarna av en permanent revolution delade förvisso varken den populistiska ideologin eller narodnikernas terroristiska övertygelse, men de var djupt oense med Plechanov vad gäller bedömningen av Rysslands revolutionära framtidsutsikter. Även om de underbyggde sina argument med citat från Marx, så låg andan i deras verk ofta närmare narodnikernas revolutionära temperament än den stelbenta ekonomiska determinism eller "revisionistiska" förnekande av den socialistiska revolutionen som var alltmer förhärskande bland många socialdemokrater i Västeuropa.

För förespråkarna av en permanent revolution var en sak uppenbar: Rysslands liberala borgarklass var en dödfödd politisk kraft, och även om revolutionen var "borgerlig" till sin karaktär så skulle den huvudsakligen genomföras av proletariatet. Att förvänta sig att de ryska arbetarna skulle stöta tsaren var en sak, men att förklara konsekvenserna av det var en annan. Skulle de socialistiska arbetarna leda en revolution för att införa kapitalismen, som Plechanov förväntade sig, eller skulle de omedelbart inleda en rörelse mot socialismen, som teorin om den permanenta revolutionen hävdade? Dessa frågor återkommer ständigt i denna bok.

Det är en anmärkningsvärd ironi att Kautsky, som senare skarpt kritiserade den bolsjevikiska revolutionen och fördömdes av både Lenin och Trotskij som förrädare och överlöpare,¹ före 1905 faktiskt spelade en central roll för att inspirera de ryska marxisterna. Kautskys tyngd och oomtvistade auktoritet gav ett oväntat stöd till en uppfattning om den ryska historien som på samma gång gäckade Plechanovs syn på "ortodoxin" och gav den ryska socialdemokratin ny energi. På våren 1920 citerade Lenin ur detta dokument för att försvara den bolsjevikiska revolutionen mot Kautskys kritik. Lenin påminde om Kautskys åsikter 1902, "när Kautsky ännu var marxist", att "det ryska proletariatets revolutionära anda skulle bli en förebild för Västeuropa", och avslutade: "Karl Kautsky skrev utmärkt för 18 år sedan!"²]

"Slaverna och revolutionen"

Knappt ett halvt sekel har gått sedan den revolutionära kampen under marsdagarna.³ Trots att det bara är en kort period i samhällets liv så skiljer en hel värld oss från denna epok. Den stora förvandling som har skett sedan dess visar kanske ännu klarare förhållandet mellan slaverna och revolu-

1 Se Lenin, *Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky*, och Trotskij, *Kommunismen och terrorn*, båda på marxistarkiv.se.

2 Lenin, *"Vänsterismen" – kommunismens barnsjukdom*, på marxistarkiv.se, s 1.2

3 Syftar på kampen på barrikaderna i Berlin i mars 1848. I denna bok se Leo Trotskij, "Inledning till Ferdinand Lassalles tal inför juryn".

tionen.

Med mycket få undantag utgjorde slaverna 1848 fortfarande ”en enda reaktionär massa”. Bortsett från den lilla adeln och intelligentsian i Polen kan vi säga att en del av slaverna betraktade den stora kampen för folkens frihet med totalt ointresse, medan den andra delen kastade sig in i kampen med målet att besegra frihetens sak. Slaverna uppnådde detta mål med stor framgång. Revolutionens öde avgjordes redan i *Paris* i samband med junidagarna.⁴ Men om revolutionen i Tyskland och Ungern besegrades och krossades så fullständigt, om absolutismen i Österrike så fullkomligt kunde återupprätta sin makt, så berodde det på att tjeckiska, kroatiska och ryska väpnade styrkor ingrep. Wiens fall under oktoberdagarna 1848 och den ungerska arméns kapitulation till den ryske generalen Paskevitj⁵ vid Vilgos (13 augusti 1849), betecknade nederlaget för revolutionen i öst på samma sätt som junimassakern hade gjort det i väst.

Trots de tyska revolutionärernas starka internationella solidaritet är det inte att undra på att de greps av ett så glödande hat mot de österrikiska slaverna att de började betrakta dem som degenererade folk. För tyskarna föreföll det som om revolutionen måste hoppa över så urartade individer. Slaverna verkade vara nationer och folk som fötts att utvecklas i träldom.

Men skälet till slavernas revolutionsfientliga uppträdande var inte någon sorts dold benägenhet till träldom, utan istället de ekonomiska förhållanden under vilka de levde. Med undantag för tjeckerna var de rena bondebefolkningar och fullkomligt oförmögna att förstå det borgerliga samhällets politiska och sociala krav. Det är sant att det i Böhmen redan fanns ett utvecklat stadsliv och en kapitalistisk storindustri, men det tjeckiska folket bestod av bönder, en småbourgeoisie och proletärer som saknade klassmedvetande och vars hela tänkande svansade efter småbourgeoisien. 1848 var småbourgeoisien förvisso fortfarande en revolutionär klass, men till och med då visade den sig vara otillförlitlig. Den halvt borgerliga klassen och den halvt proletära klassen och småbourgeoisien lutade först åt ena sidan och därefter den andra, rusade först till revolutionens sida och sedan till reaktionens, reste sig i revolutionärt raseri och förföll sedan till ödmjuk underkastelse, men hade aldrig någon fast övertygelse. De tjeckiska lägre medelklasserna betedde sig på samma sätt, visade först upp sin revolutionära och därefter reaktionära sida, reste sig i juli mot Windischgrätz, som till svar på detta bombarderade Prag, men stödde trots det i oktober samma Windischgrätz när han marscherade mot det hatade Wien.⁶

Bortsett från småbourgeoisiens otillförlitlighet återspeglade detta uppträdande givetvis också nationella motsättningar. För de tjeckiska bönderna var det småborgerliga och proletära Tyskland fiende, utsugare och förtryckare. Inte bara det böhmiska kapitalet var tyskt, utan också byråkratins, prästernas, arméns och en stor del av adelns övre skikt. I Böhmen var dessutom revolutionen ett tyskt alster, dess anhängare var tyska och dess mål var att ena och stärka den tyska nationen! Det är ingen överraskning att det tjeckiska folket efter en kort period av revolutionär berusning kastade sig i armarna på kontrarevolutionen.

Men så allting har förändrats idag! Efter 1848 har kapitalismen tagit sig genom Tyskland och har nått slaverna. Den har redan helt och hållet underkastat sig en stor del av den slaviska världen och utvecklas snabbt inte bara i Tyskland och Polen, utan även i Ryssland och bland slovenerna, kroaterna och serberna. Överallt skapar den proletärer och ger upphov till motsättningar mellan kapital och arbete, ur vilka det förr eller senare växer ett proletärt klassmedvetande och en självständig proletär politik som med nödvändighet är en revolutionär politik.

Det är alltså längesedan slaverna kunde ses som ett förkroppsligande av underdånig lydnad: nu har

4 I juni 1848 krossades upproret i Paris av general Louis Eugène Cavaignac, vars användning av artilleri mot barrikaderna kostade minst 1.500 människor livet.

5 Ivan Fedorovitj Paskevitj (1782-1856), rysk fältmarskalk och vicekung över Polen, förde befäl över de ryska trupper som sändes till den österrikiska kejsarens hjälp 1848.

6 Alfred Windischgrätz (1787-1862) var österrikisk fältmarskalk och militär befälhavare över Böhmen 1848.

deras egna revolutionära klasser anslutit sig till folkens led, och det sker en stor kulturell kamp bland dem för att befria arbetarklassen och med den hela mänskligheten.

Men inte nog med det. Denna förvandling av slaverna har sedan länge, minst ett kvarts sekel, varit uppenbar för alla. Idag ser det ut som om slaverna inte bara har anslutit sig de revolutionära folkens skaror, utan de står till och med alltmer i centrum för det revolutionära tänkandet och aktionerna.

Revolutionens centrum flyttar sig från väst till öst. Under 1800-talets första hälft låg det i Frankrike och ibland i England. 1848 anslöt sig Tyskland till de revolutionära ländernas led, från vilka England strax därefter avlägsnade sig. Efter 1870 började borgarklassen i alla länder förlora de sista resterna av revolutionära ambitioner. Från och med då innebar att vara revolutionär också att vara socialist. Det var just under denna epok som händelserna efter det fransk-preussiska kriget flyttade tyngdpunkten både för socialismen och den europeiska revolutionära rörelsen från Frankrike till Tyskland.

Det nya seklet inleds med en sorts händelser som antyder att det revolutionära centrum flyttar igen, nämligen till *Ryssland*.

Det har redan hänt mer än en gång i slutet av 1870- och början av 1880-talet att de ryska revolutionärernas heroiska kamp slog hela Europa med häpnad och hade ett mycket stort inflytande på den socialistiska rörelsen i alla kultiverade länder.⁷ Tillsammans med Pariskommunens uppror och hjältemodiga fall och den tyska socialdemokratins otroliga tillväxt under kampen mot den ”store” Bismarck, har ingenting haft så givande inflytande på den socialistiska rörelsen under 1870- och 1880-talen, och inget har givit den en sådan uppmuntran och besjälat den med sådana självupppoffringar, som den desperata kamp som en handfull ryska revolutionärer oförskräckt och ibland mycket framgångsrikt har fört mot enväldets skrämmande makt.

Denna desperata kamp slutade till sist med att kämparna gav upp, eftersom de ännu inte hade stöd från en revolutionär klass.

Men sedan den tiden har det uppstått en ny generation hjältar inom det ryska folket, och nu är de mer än bara individer. Det växer också fram ett mäktigt proletariat i det ryska tsardömet, och det skapar sina egna hjältar och ger det stöd som tidigare saknades för de revolutionära hjältarna från andra befolkningskikt. Det innebär att vi nu går in i en ny period av revolutionär kamp i Ryssland – en kamp som utvecklas på mycket bredare basis än för ett kvarts sekel sedan men som också i fråga om kämparnas glöd, förtryckarnas brutala grymhet och ondska och revolutionärernas hjältemod och självupppoffringar är lika imponerande som de ryska rörelsernas kamp under tidigare perioder.

Men den kamp som vi nu ser inledas i Ryssland handlar om mer än att fysiskt ställa styrka mot styrka. Jämsides med knytnävarnas revolution sker förändringar av tänkandet. De befolkningskikt som nu vaknar har en glödande törst efter kunskap och försöker klargöra för sig själva vilka deras historiska uppgifter är så att de kan lära sig att lösa de mest invecklade och svåra problemen, och höja sig över den dagliga kampens små händelser för att överblicka de stora historiska mål som de tjänar.

Och när dessa sinnen vaknar kan vi förvänta oss stordåd som inte kan undgå att påverka Väst-europa. Efter att ha tillgodogjort sig så många revolutionära initiativ från väst kan Ryssland själv nu vara redo att utgöra en källa av revolutionär energi åt väst. Den revolutionära rörelse som flamar upp i Ryssland kan bli det kraftfullaste sättet för att övervinna den anda av slapp kälkborgerlighet som börjat sprida sig inom våra led, den kan på nytt tända utfästelser att kämpa och en glödande hängivelse till våra mål.

⁷ Hänvisningen gäller narodniska rörelser som ”Folkviljan”, vars medlemmar hoppades att Ryssland skulle hoppa över det kapitalistiska utvecklingsstadiet. Eftersom det saknades ett revolutionärt proletariat övergick ”Folkviljan” till individuella terroristaktioner mot enväldet och chockade 1881 Europa med mordet på tsar Alexander II.

I förhållande till Västeuropa har Ryssland för länge sedan upphört att bara vara ett bålverk för reaktionen och absolutismen. Idag ligger troligen raka motsatsen närmare sanningen. Västeuropa håller på att bli ett bålverk för reaktionen och absolutismen i Ryssland. Tsarens ruttna tron faller samman och hade kunnat rasa i stycken för längesedan om inte den västeuropeiska borgarklassen ständigt hade backat upp den med sina miljoner.⁸ 1848 gav tsaren stöd till Europa under kväsandet av den europeiska borgarklassens uppror. Nu skickar samma borgarklass sitt kraftfulla stöd till Ryssland för att ge tsaren kraft att kväsa alla de frihetsälskande rörelserna i sitt land. De ryska revolutionärerna kanske kunde ha tagit itu med tsaren för längesedan om de inte samtidigt hade tvingats föra kamp mot hans allierade – det europeiska kapitalet.

Låt oss hoppas att de kommer att hinna ta itu med båda fienderna i tid, och att den nya ”heliga alliansen”⁹ kommer att falla ihop snabbare än sina föregångare. Men oavsett vilken utgång den pågående kampen i Ryssland får, så kommer de alltför många martyrer som den orsakar inte att ha offrat sitt blod och sin lycka förgäves. De kommer att ge näring åt fröna till social revolution i hela den civiliserade världen och få dem att växa ännu snabbare och ymnigt.

1848 var slaverna den svåra frost som dödade folkets vårblommor. Nu kanske de är ämnade att bli det oväder som kommer att bryta upp reaktionens is och oemotståndligt kommer att ge folken en ny, välsignad vår.

---

8 Kautsky syftar på de västeuropeiska lånen till det ryska tsardömet. Detta tema om det västeuropeiska kapitalets stöd till den ryska monarkin återkommer flera gånger i de dokument som översatts till denna bok.

9 Den ”heliga alliansen” bildades 1815 av tsaren i Ryssland och kejsaren i Österrike tillsammans med den preussiske kungen för att stöda status quo i Europa efter Napoleon. Huvuddelen av Europas härskare gick så småningom med i alliansen, och den blev en symbol för konservatism och förtryck i Central- och Östeuropa.